

1905. gada revolūcijas dalībnieku garīgā veselība

Biruta Kupča¹, Līga Lapa²

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Psihiatrijas un narkoloģijas katedra, Latvija

² Latvijas Universitāte, Latvijas vēstures institūts

Ievads. Prinstonas Universitātes pētnieces Annas Geifmenas raksts “Psihovēsturisks ieskats 1905. gada radikālismā” (1993) sākas ar vārdiem: “19. un 20. gadsimta mijā notika Krievijas tautu kolektīvās identitātes sabrukums, kas izmainīja radikālu personību uzvedību. Pašnoniecināšanas, pašnoraidīšanas idejas viņi slēpa aiz ekstrēmiskām tendencēm.” Šī doma radīja interesi izpētīt informāciju par 1905. gada revolūcijas dalībnieku iespējamajiem psihiskiem traucējumiem Latvijā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Lai iegūtu datus par 1905. gada revolūcijas dalībnieku psihisko veselību, Latvijas Valsts vēstures arhīvā tika pētīti pieejamie revolūcijas dalībnieku tiesvedības dokumenti. Tādā veidā tika sameklēta informācija par tām personām, kuras tika izmeklētas Aleksandra Augstumu slimnīcā.

Rezultāti. Tika izskatīti 26 tiesu protokoli, un 12 gadījumos tie ietvēra datus par šo personu lomu un dalību revolūcijā un viņu psihisko stāvokli (Скорбный лист Богоугодныхъ Заведений на Александровской Высотъ).

Pētījuma un datu analīzes gaitā izdevās izdalīt trīs pacientu grupas: I grupa – četru personu slimības vēsturēs apraksti un diagnostiskie slēdzieni liecina par viņu garīgo slimību – *dementia praecox* (mūsdienu izpratnē – paranoīda šizofrēnija); II grupa – trīs personas, iespējams, bija simulanti, ko apstiprina arī anamnētiskie dati; III grupa – pieci pacienti, kuri saslima tiesvedības gaitā, kad tika pratināti un spīdzināti. Pēc mūsdienu slimību klasifikācijas tā ir vērtējama kā reaktīva psihoze.

Pirmās grupas pacienti ilgstoši uzturējās slimnīcā, un viņu psihiskie traucējumi izpaudās ar murgiem un halucinācijām. Viņu rīcībai revolūcijas laikā bija raksturīga vardarbība, laupīšana un pārmērīga alkohola lietošana. Otrās grupas personām izdevās noorganizēt bēgšanu no slimnīcas un steidzīgu emigrāciju. Trešās grupas pacientiem akūti psihotiski traucējumi radās slepenpolicijā vai cietumā pratināšanas un spīdzināšanas laikā. Trīs no viņiem beiguši dzīvi pašnāvībā, viens – cietumā sajucis prātā un nošauts, viens – ārstēts “vājprātīgo” iestādē Liepājā.

Secinājumi. Revolūcijas atplūdi, soda ekspedīcijas, daudzie izpildītie nāvessodi 1905. gada revolūcijas dalībniekiem bija smaga psihotrauma, kura, iespējams, varēja darboties kā riska faktors, provocējot dažādas psihiskas slimības.

Ir liela varbūtība, ka daļa personu bija simulanti, kurus atbalstīja slimnīcas personāls, veicinot viņu glābšanos, bēgot no slimnīcas. Vēlāk šie aprūpētāji tika apcietināti un sodīti.